

Institut kritického myšlení – výchozí myšlenky

(verze č. 1 ze 7. února 2016)

Posláním *Institutu kritického myšlení* je vytvářet podmínky pro spolupráci univerzit, vysokých škol, nadací a nadačních fondů, a posilovat jejich roli ve společnosti s důrazem na „třetí roli univerzity“. Cílem je uskutečňovat diskusní platformu směřující ke kritické reflexi společnosti a k uplatnění myšlenek portálu WebDialog v praxi. Výchozí myšlenky *Institutu kritického myšlení* jsou:¹

1. Lidé žijí v lidském společenství,² ať už je to rodina, přátelé, zájmová společenství, nebo obec. Společenství ve významu latinského slova *communitas*³ vyjadřuje nejenom seskupení lidí, ale i kvalitu jejich mezilidských vztahů. Pokud jsou lidé k sobě navzájem vlídní a laskaví, vyznávají společné vyšší hodnoty a vztahují se k celku a k budoucnosti, je jejich společenství vnitřně zakotveno a sjednocováno. V tomto smyslu je lidské společenství nepředmětnou skutečností, kterou můžeme pouze nepřímo vyjádřit.⁴
2. Lidské soužití v organizované skupině, neboli ve společnosti, je vyjádřením vnější, předmětné skutečnosti. Společnost vzniká na základě psané či nepsané dohody o spolupráci, která směřuje k tomu, co je společně dobré. Formy společnosti jsou především stát, obec a rodina. Demokratický stát je založen na předpokladu, že jeho občané jsou rovnoprávní a svobodní lidé, což ovšem znamená závazek rodičů, že budou pečovat o své děti, a závazek silných, že budou respektovat důstojnost, práva a svobody slabších.⁵ Stát, který plní funkce hospodářské, sociální a kulturní, zprostředkovává vztah mezi společnostmi a rodinou. Stanovená pravidla, způsob spolupráce a odpovědnost silných za slabé jsou pak obrazem civilizační úrovně či kulturnosti dané společnosti.⁶
3. Kulturnost společnosti se dále odvíjí od společně vyznávaných hodnot, které jsou tím, co motivuje a podle čeho se orientuje naše chtění a rozhodování vzhledem k budoucnosti. Nižší hodnoty vyrůstají z individuálních lidských potřeb, při jejichž naplňování užíváme skutečností kolem nás

¹ Výchozí myšlenky navazují zejména na texty autorů portálu WebDialog: <http://webdialog.cz/>.

² Podtržená slova budou zpracována jako samostatné „pojmy“.

³ Latinské slovo *communitas* znamená v širším překladu: lidské společenství, společnost, společenský smysl, vlídnost, laskavost, obec.

⁴ Srv. L. Hejdánek, *Úvod do filosofování*, Praha 2012, str. 57.

⁵ Srv. A. Havlíček, „Svoboda a odpovědnost u Hejdánka a Patočky“, in: <http://webdialog.cz/spolecna-temata/>, a L. Hejdánek, „Lidská práva a filosofie“, in: *Křesťanská revue*, 1998, č. 6, str. 151.

⁶ Srv. texty v kapitole portálu WebDialog: „Kapitalismus a demokracie“.

pro vlastní potěšení, prospěch či užitek. Tyto hodnoty nás samé uzavírají v našem vlastním vědomí a prožívání. Lidská osoba a mezilidské vztahy se však mohou skutečně rozvíjet jen skrze respekt k vyšším hodnotám. Vztah k těmto hodnotám nás vyvádí z uzavřenosti našeho já a otevírá nás vůči druhým jakožto „ty“.⁷ Posledním zdrojem vyšších hodnot jsou nepředmětné výzvy, které k nám přicházejí od druhých bytostí a z budoucnosti, a které jsou nepřímým vyjádřením toho, co „má být“. Jedině osobnost respektující tyto hodnoty může být skutečně zralá, jediné společnost založená na respektu k těmto hodnotám může být skutečně lidská.⁸

4. Pokud vycházíme z preambule Ústavy ČR a jsme si vědomi svých povinností vůči druhým a zodpovědnosti vůči celku, pak se musíme ptát, v čem spočívají: úcta k lidským právům, zásady občanské společnosti, a ochrana a rozvíjení zděděného přírodního, kulturního, hmotného a duchovního bohatství.⁹ Lidská práva jsou vyjádřena v Listině lidských práv, kterou přijala naše ústava,¹⁰ ale je otázka, na čem jsou tato práva založena.¹¹ Občanskou společnost pojmáme v nejširším slova smyslu jako úsilí občanů o dialog a dohodu o tom, co směřuje k ochraně veřejného zájmu, který znamená především ochranu práv, a hledání toho, co je společně dobré, podpořené dobročinností. Na prvním místě jsou to společně sdílené vyšší hodnoty, což je podmíněno vzdělaností a kultivovaností lidí. Dále pak ochrana principů demokracie, pomoc sociálně znevýhodněným občanům a ochrana životního prostředí.¹²
5. Garantem takto pojatých východisek občanské společnosti by měli být především lidé z univerzit a vysokých škol, a veřejně prospěšných nadací a nadačních fondů, kteří zasahují do politického a ekonomického dění nepřímo, ale jsou představiteli duchovní moci. Jejich role by měla spočívat zejména v reflexi společenského dění, vyhodnocování kvality a efektivity veřejně prospěšných projektů a vyvažování vlivu politické a ekonomické moci, jejichž přílišná provázanost stále více ohrožuje principy demokracie a fungování našeho státu.
6. Zákonné ustanovení, že veřejně prospěšná je právnická osoba, jejímž posláním je přispívat k dosahování obecného blaha,¹³ umožňuje více výkladů a je problematické určit, co je veřejně prospěšné, aniž by byla porušena osobní práva a individuální zájmy. Obecné blaho pak můžeme pojímat pouze jako nepředmětnou skutečnost, tedy nepřímé vyjádření toho, co „má být“, co nás vnitřně spojuje, ale k čemu pouze směřujeme, aniž bychom mohli určit a pojmenovat, co předmětně, neboli konkrétně znamená.

---

⁷ Srv. M. Buber, *Já a Ty*, Olomouc 1995, str. 8: „Kdo říká 'ty', nemá žádné 'něco', nemá nic. Ale ocitá se ve vztahu“.

⁸ Srv. V. Němec, „Hodnoty a jejich význam pro společnost“, in: <http://webdialog.cz/spolecna-temata/>.

⁹ Preambule Ústavy ČR (Zákon č. 1/1993, Sb.).

¹⁰ Listina práv a svobod (Zákon č. 2/1993, Sb.).

¹¹ Srv. texty v kapitole portálu WebDialog: „Univerzálnost lidských práv“.

¹² Srv. texty v kapitole portálu WebDialog: „Volný trh a veřejná prospěšnost“.

¹³ Srv. Občanský zákoník (Zákon č. 89/2012, Sb.), § 146.

7. Podle ekonomické teorie je role státu legislativní, spočívající v tvorbě pravidel, a přerozdělovací, napravující nespravedlnosti tržního rozdělování. Cílem veřejného zájmu je pak společenský blahobyť.¹⁴ Pojetí veřejného zájmu, veřejné prospěšnosti, obecného blaha a společenského blahobytu je teoreticky nejasné a je třeba hledat jejich aktuální vyjádření a význam. Stejně tak je třeba hledat i nové pojetí ekonomické teorie, která bude respektovat vývoj a problémy současného světa. To je smyslem multidisciplinárního dialogu, o který usilujeme a který směřuje k propojení teorie a praxe.
8. Vedle hledání role státu a občanské společnosti vidíme jako prioritu podpoření role obce. Obec je územní samosprávné společenství občanů, které pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů s tím, že zároveň chrání veřejný zájem.¹⁵ Fungování obce ve smyslu právnické osoby a politického seskupení občanů se odvíjí od toho, jak občané respektují jeden druhého, dokáží nést spoluodpovědnost za dění a problémy v obci, reflektovat svá myšlenková východiska a hledat odpověď na otázku: kde jsme, kam se chceme dostat a jak to budeme dělat. To znamená hledat a tvořit společnou vizi do budoucnosti.
9. Pokud lidé v obci žijí v opravdovém lidském společenství, mají respekt k vyšším hodnotám a jsou otevřeni tomu, co je vnitřně spojuje, a zároveň hledají společnou vizi do budoucnosti a uskutečňují integrovaný rozvoj obce, pak tvoří komunitu. Komunita je dění, je to událost, ve které se neustále vyvažuje to, co je vnitřní a nepředmětné, tedy zejména kvalita lidských vztahů a kulturní úroveň obce, a to, co je vnější a předmětné, tedy zejména efektivita sociálního systému, neboli fungování a rozvoj společnosti.

Klíčová slova („Pojmy“):

Budoucnost, celek, dobročinnost, hodnoty, integrovaný rozvoj obce, kultura, lidská práva, moc, občanská společnost, obec, rodina, skutečnost, společenství, společnost, společenský blahobyť, stát, veřejná prospěšnost, veřejný zájem.

---

¹⁴ Srv. M. Žák, „Veřejný zájem a obecný prospěch“, in: <http://webdialog.cz/spolecna-temata/>.

¹⁵ Zákon o obcích č. 128/2000 Sb., § 2.